

**Фондация за хуманитарни и социални изследвания – София
(ФХСИ)**

**Руската пропаганда в българските медии онлайн:
Преди и по време на войната срещу Украйна
(01.01 – 31.05.2022 г.)**

ВТОРА ЧАСТ

Екип на изследването:

Милена Якимова,

Вероника Димитрова,

Любомир Дончев,

Валентин Вълканов,

Димитър Вацов

Съдържание

- 1. Руската пропагандна активност в България непосредствено преди и след началото на войната (01.01-31.05.2022 г.) – честотни разпределения – с. 3**
- 2. Анализ на съдържанието в пикови дни – с. 7**
 - 2.1 На 7 февруари 2022 г. – с. 9
 - 2.2 Артилерийската подготовка на войната (15.02 - 24.02.2022 г.) – с. 13
 - 2.3 Българските теми по дати – с. 16
- 3. Кои медии разпространяват руската пропаганда у нас? – с. 19**
- 4. Има ли анти-руска пропаганда? – с. 24**
- 5. Руските опорки без руския речник: казусът Румен Радев – с. 27**

1. Руската пропагандна активност в България непосредствено преди и след началото на войната (01.01-31.05.2022 г.) – честотни разпределения

В първата част на този доклад показахме, че **активността на руската пропаганда в българските медии онлайн е скочила десет пъти непосредствено след началото на войната**. Сега ще погледнем по-внимателно честотните натрупвания и – тъй като междувременно е изтекло допълнително календарно време, - ще удължим срока на измерванията: ще проследим пропагандната активност от началото на годината до края на май 2022 г.

Измерванията, които сега ще представим, отново са направени с автоматизираната система за честотни анализи SENSIKA. Търсенията в българското онлайн пространство са осъществени чрез семантично гнездо (списък от ключови думи), в което са включени специфични думи и изрази, извлечени чрез семантичен анализ на медийни публикации през месец март 2022 г. Т.е. това са само новите епитети и изрази, характерни изключително за актуалните пропагандни употреби – за сегашната ситуация. Тук те не са подразделени по специфични наративи и (суб)наративи, защото това дава друг профил на измерванията: без да е изчерпателен, списъкът е максимално широк и с него бива измерван общият пропаганден поток.

Ето го!

Общ списък от ключови думи на съвременната руска пропаганда¹:

"анти-Русия" OR "анти Русия" OR "пост-Запад" OR "пост-Западът" OR "руският свят" OR "руски свят" OR "репресии срещу рускоговорящите" OR "репресиите срещу рускоговорящите" OR "етническо биооръжие" OR "Русия в ъгъла" OR "агресия на НАТО" OR "агресията на НАТО" OR коментарият OR "украински националисти" OR "украинските националисти" OR "украински

¹ Това е точният списък, с който са правени търсенията: въпреки че той съдържа известни повторения – точно, съдържа някои морфологични вариации на едни и същи думи и изрази, - решихме да не го чистим и съкращаваме с цел максимално точно представяне на измерванията.

фашисти" OR "украинските фашисти" OR бандеровци OR бандеровците OR "Донетцка народна република" OR "Донетцката народна република" OR ДНР OR "Луганска народна република" OR "Луганската народна република" OR ЛНР OR "освободени територии" OR "освободените територии" OR "нови руски стратегически оръжия" OR "новите руски стратегически оръжия" OR денацификация OR денацификацията OR денацифициране OR денацифицирането OR демилитаризиране OR демилитаризирането OR демилитаризация OR демилитаризацията OR "нацистки престъпници" OR "нацистките престъпници" OR "да удари Русия" OR "превратът в Киев" OR "преврат в Киев" OR "престъпния режим в Киев" OR "престъпният режим в Киев" OR "таран срещу Русия" OR "срещу руския свят" OR "протекторат на САЩ" OR "протекторат на Съединените щати" OR "американски господари" OR "американските господари" OR "англосаксонси господари" OR "англосаксонските господари" OR "коалиция срещу Русия" OR "коалицията срещу Русия" OR "украински неонацисти" OR "украинските неонацисти" OR "националистите от Киев" OR "организиран изкуствен дефолт" OR "организиран изкуствен дефоулт" OR "украински националистически батальони" OR "украинските националистически батальони" OR дерусификация OR дерусификацията OR дерусифицира OR дерусифициране OR "квази-държавата Украйна" OR "квазидържавата Украйна" OR фашизира OR фашизиране OR високоточни OR високоточните OR високоточкови OR високоточковите OR "руска триада" OR "руската триада" OR "руската ядрена триада" OR хиперзвукови OR хиперзвуковите OR хиперзвукова OR хиперзвуковата OR "смяната на властта в Киев" OR "превратът в Киев" OR "преврата в Киев" OR "преврат в Киев" OR "престъпният режим в Киев" OR "престъпния режим в Киев" OR "нацисткия режим в Киев" OR "нацисткия режим в Киев" OR "националистическият режим в Киев" OR "националистическия режим в Киев" OR "протекторатът Европа" OR "протектората Европа" OR "пискливи либерали" OR "пискливите либерали" OR "колективният Запад" OR "колективния Запад"

За първите пет месеца на текущата година (01.01-31.05.2022) SENSİKA открива **36,156 публикации**, които съдържат една или повече от горните ключови думи.

Не всички тези публикации са пропагандни. При анализ на съдържанието на пикови дни виждаме, че до 20 % от статиите не използват буквално езика на руската пропаганда: те или пряко цитират руски говорители (най-често официални лица), или косвено реферират към пропагандата (чрез изрази като „така наречената „денацификация““, „самообявилата се Донецка народна република“ и пр.). Въпреки че не са собствено пропагандни, дори и тези статии, доколкото цитират пропагандна реч, са пряк индикатор за разпространението на пропагандата. А и огромният процент от публикациите (над 80 %), които SENSIKA хваща по ключовите думи, напълно буквално използват пропагандните клишета.

Ето и честотно разпределение на всичките уловени 36,156 публикации за целия период:

Общ списък от ключови думи. Брой публикации на ден. 01.01 - 31.05.2022 г.

Отчетливите абсолютни пикове са на 22 февруари, когато Путин обявява независимостта на ДНР и ЛНР (1785 публикации за деня), и на 24 февруари, когато руснаците нахлуват в Украйна (1262 публикации).

Но дори и отвъд пиковете, вече видяхме, че средно-дневната пропагандна активност се е вдигнала десет пъти след 24 февруари; след което обаче –

виждаме го сега, когато периодът е удължен, – тя постепенно започва да затихва, оставайки все пак в пъти по-висока от предвоенните нива.

За да засечем по-точно, направихме измервания в четири времеви среза от по тридесет календарни дни. Първият период - **05.01 – 03.02.2022 г.** – е представителен за предвоенната ситуация у нас: той започва веднага след новогодишните празници и завършва преди да е стартирала директната пропагандна подготовка на войната (която датираме от 7 февруари нататък). Вторият период - **01.03 – 30.03.2022 г.** – е представителен за първата фаза на „нормализация“ на военновременна руска пропаганда у нас: отминала е първата седмица, съответно първият шок от началото на войната; вече е станало ясно, че това няма да е блицкриг за няколко дни, а продължителна война; руската пропагандна машина е максимално мобилизирана. Третият (**01.04-30.04.2022 г.**) и четвъртият (**01.05-30.05.2022 г.**) период, в които войната е навлязла в инертна фаза, позволяват да се улови постепенното изтощаване на пропагандната машина.

Период	Общ брой публикации	Средно на ден
05.01 – 03.02.2022 г.	1183	39
01.03 – 30.03.2022 г.	11907	397
01.04 - 30.04.2022 г.	8101	270
01.05 - 30.05.2022 г.	6036	201

Ясно се вижда, че макар да е скочила 10 пъти в началото, **пропагандната активност губи близо 50% от първоначалната си сила** през април и май 2022 г. Въпреки това дори и през май тя се удържа на **нива, които са над пет пъти по-високи от тези, наблюдавани в предвоенния период.**

2. Анализ на съдържанието в пикови дни

Тъй като количеството материали, които SENSİKA изважда с ключовите думи от началото на годината - **36,156 публикации**, - е необозримо за неавтоматизиран анализ на съдържанието, екипът прибегва до друг метод: анализ на съдържанието на публикациите само в пикови дни (т.е. дни с най-голям брой статии, съдържащи ключовите думи). Този метод² е напълно достатъчен, защото руската пропаганда постоянно симплифицира съдържанията си чрез опорки, а опорките се повтарят дни и месеци наред: т.е. при анализ само на пикови дни съдържателно нищо не се губи. Всъщност методът позволява да се види не само кои са най-тиражираните пропагандни опорки, но и кои са политическите и обществени събития, на които пропагандата реагира: чрез анализ на съдържанието на публикациите в съответния ден се вижда кои са събитията, които статиите отразяват и преобразяват.

Вече казахме, че ако в предходните години руската пропаганда се разливаше в общия поток на национал-популистка пропаганда в българските медии, то с началото на войната общата национал-популистка реторика заглъхва, за да се усили експлицитната руска пропаганда. Особено в началото наистина малко остават българските говорители, които като заявените русофили Николай Маринов³ и Дарина Григорова⁴ от първия ден на войната застават зад руската кауза; малко са и медийните и политически говорители, които като Боян Чуков⁵, Мартин Карбовски⁶, Кеворк Кеворкян⁷, Явор Дачков⁸, Костадин

² Изработен в предишното изследване на ФХСИ на българските медии онлайн: https://hssfoundation.org/wp-content/uploads/2020/02/REPORT_PART1_BGN.pdf

³ Тук и нататък пускам само по една публикация за всяко от посочените поименно лица:

<https://www.24chasa.bg/novini/article/10966943>

⁴ <https://novini.bg/bylgariya/obshtestvo/705819>

⁵ <https://wsekidentuk.eu/%D0%B1%D0%BE%D1%8F%D0%BD-%D1%87%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%B4%D0%BE-%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD-%D1%89%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B5-%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B0/>

⁶ <https://novinarbg.com/karbovski-izrigna-v-polza-na-rusiya-i-srina-zapada/>

⁷ <https://epicenter.bg/article/Kevork-Kevorkyan--/281296/11/0>

⁸ <https://www.informiran.net/%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE-%D1%81%D0%B5-%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D0%B9-%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D0%BD%D0%B5-%D1%82%D1%8F/>

Костадинов⁹ и др. систематично я провеждат; малко са и родните „експерти“ като Боян Дуранкев¹⁰ и Атанас Самандов¹¹, които позволяват да бъдат употребени в нейна подкрепа. Тъй че **българските проруски гласове**, без специално да сме измервали тяхното влияние, при анализ на съдържанието на статиите **видимо отстъпват назад в полза на руските официални говорители, които биват цитирани всекидневно**: Путин, Лавров, Песков, Захарова, Конашенков, Митрофанова и пр. Не малък сегмент от пропагандата заемат и световно(не)известни „чуждестранни експерти“ – с руски и англоезични имена - като Scott Ritter¹², Ник Паркър¹³, Валерий Коровин¹⁴ и пр.: те също биват директно превеждани, понякога „от английски“.

Т.е. по-малко са авторските български материали, в които се рециклират руските пропагандни клишета, а много повече са статиите, които репортажно и най-често анонимно отразяват руски източници и/или директно превеждат пропагандни материали. Т.е. бумът на пропагандата – нейният десетократен скок, - е бум не на някакво развихрило се масово творческо въображение, а на изцяло инструментално усилване на операцията „copy & paste“, чрез която българското публично пространство бива залято с руски полуфабрикати.

Казано иначе, в началото на войната българският национал-популизъм, който по принцип резонира с и често дори се слива с руските опорни точки, се е снишил: точно както всички български политически партии и политици (с изключение на открито проруската „Възраждане“) в началото осъждат войната, така и в публичното пространство техните говорители се въздържат от рециклиране на експлицитно руски опорки. Този „мълчалив консенсус“

⁹ <https://epicenter.bg/article/Kostadin-Kostadinov--PP-prinudi-amerikantsite-da-speshat-zagryvashtiya-v-rezervatovsk-general-Yanev/282981/2/0>

¹⁰ <https://www.informiran.net/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84-%D0%B1%D0%BE%D1%8F%D0%BD-%D0%B4%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B5%D0%B2-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D1%82%D1%80%D1%8F%D0%B1%D0%B2%D0%B0-%D0%B4%D0%B0/>

¹¹ <https://abcnews.bg/bg/news/16469247886583/gen-samandov-v-balgariya-se-predstavva-ednata-pozitsiya>

¹² <https://pogled.info/svetoven/ukraina/Scott-Ritter-voinata-na-golyamata-strela-otnosno-sashtnostta-na-ruskata-operatsiya-v-ukraina.140836>

¹³ <https://pogled.info/svetoven/nato/britanski-general-obyavi-porazhenieto-na-nato-koeto-dopustilo-konflikta-v-ukraina.140831>

¹⁴ <https://pogled.info/svetoven/ukraina/spetsialnata-operatsiya-v-ukraina-pomogna-na-rusiya-da-predotvрати-golyamata-voina.140824>

започва да се пропуква през втората половина на март, но това ще е специален предмет на анализ след малко.

Нека обаче да видим няколко пикови дни преди и след началото на войната.

2.1 На 7 февруари 2022 г.

Преди войната на пръв поглед всичко изглежда спокойно. При средна активност от под 40 статии на ден, пиковете от 50-60 статии изглеждат направо смешни и невинни в сравнение със стотиците и дори хиляди статии, които ще се надигнат дневно от средата на февруари нататък. И все пак руска пропаганда тече, а и мрежите от канали за нейната дисеминация са вече готови.

Общ списък. Брой публикации на ден. 01.02 - 13.02.2022 г.

7 февруари е такъв предвоенен мини-пик с точно 60 публикации, съдържащи ключовите думи. Те се групират около три основни „новини“: Северна Корея развива ядрените си оръжия, Русия поставя хиперзвукови ракети „Кинжал“ в Калининград, а полски наемници и националисти от „Десен сектор“ са

пристигнали в Донбас, за да подготвят терористични актове. Разбира се, първите две новини изцяло се вписват в пропагандния наратив, според който Западът губи своята хегемония, включително военна, а на този фон изпъква мощта на руското оръжие. Третата „новина“, тиражирана първо от РИА Новости, е чист фейк, опроверган от реномираните световни медии, но така и останал неопроверган от руските и присъдружните им български медии. Този фейк обаче е образцов пример за наратив на руската пропаганда, с който изпреварващо се легитимира предстоящата – все още незапочнала - война: войната е „изпреварващ отговор на агресията“ на Запада, по-късно ще каже Путин¹⁵, а западната „агресия“, както се вижда в случая, доста отрано е била не просто въобразена, но и медийно продуцирана чрез подходящи фейкове.

Този фейк е важен и с друго: през него за първи път хващаме една от конкретните машини – конкретна мрежа от свързани сайтове, - за пропагандна дисеминация. В нейния център е информационната агенция БЛИЦ, а около нея гравитират осем сателита: анонимни сайтове с еднакъв дизайн, поне четири от които регистрирани на два IP адреса в САЩ. Системата работи така: БЛИЦ публикува определена статия, а осемте сателита в рамките на няколко часа я препубликуват, най-често без позоваване: резултатът са 9 отделни публикации с идентично съдържание.

В нашия случай „новината“ за полските наемници и националисти в Донбас най-напред „със свои думи“ е преразказана от три други сайта – агрегаторът Novini247.com, Facti.bg и Petel.bg, - след което е публикувана от БЛИЦ и буквално рециклирана (без промяна в заглавието и съдържанието) в осемте сателита:

Други сайтове:

1. https://novini247.com/novini/voenni-ot-polsha-sa-pristignali-na-kontroliranata-ot-ukrainskite-vlasti_4003003.html

¹⁵ <https://trud.bg/%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%8A%D1%82-%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%83%D0%B4%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%89-%D0%BE%D1%82%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80/>

2. <https://fakti.bg/world/651157-separatistite-ot-donbas-tvardat-che-v-raiona-sa-pristignali-polski-naemnici>

3. https://petel.bg/Naprezhenieto-raste--Ruski-medii--V-Donbas-pristignaha-naemnitsi-ot-Polsha_434750

БЛИЦ и сателити:

4. https://blitz.bg/svyat/stava-napecheno-polski-naemnitsi-i-natsionalisti-ot-desen-sektor-pristignakha-v-donbas_news867126.html („Става напечено: Полски наемници и националисти от "Десен сектор" пристигнаха в Донбас“)

4.1 <https://nikisasa.news7.eu/480638>

4.2 <https://newsofday.news7.eu/480638>

4.3 <https://vchas.net/859061/>

4.4 <https://top-novini.eu/480638>

4.5 <https://worldtoday.bgvest.eu/724216/>

4.6 <https://zanas.eu/689025/>

4.7 <https://iskamnovi.bg7.eu/732716/>

4.8 <https://bg7.eu/732716/>

Същата машина често работи като директно препечатва от руски. Такъв, например, е случаят на 10 март, когато БЛИЦ публикува статия на Александър Дугин: „Войната в Украйна като сверяване с реалността!“ (която е буквално преведена – макар и без позоваване - от <https://izborsk-club.ru/22439>). Тя автоматично е препечатана от осемте анонимни сателита, към които, с лека модификация в заглавието, се присъединява и istinata.net:

1. https://blitz.bg/analizi-i-komentari/aleksandr-dugin-voynata-v-ukrayna-kato-sveryavane-s-realnostta_news872856.html

1.1 <https://vchas.net/873041/>

1.2 <https://uspeh.news7.eu/491231>

- 1.3 <https://nikisasa.news7.eu/491231>
- 1.4 <https://top-novini.eu/491231>
- 1.5 <https://zanas.eu/698585/>
- 1.6 <https://bg7.eu/746016/>
- 1.7 <https://worldtoday.bgvest.eu/737488/>
- 1.8 <https://iskamnovi.bg7.eu/746016/>
- 1.9 <https://istinata.net/%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%8A%D1%80-%D0%B4%D1%83%D0%B3%D0%B8%D0%BD-%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%89-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7/>

Идентифицираната машина за усилено разпръскване на БЛИЦ е нагледен пример за това как се постига десеткратното увеличение на пропагандните материали след войната: само тази машина мултиплицира съдържанието минимум девет пъти (понякога, когато към нея се включат и други медии като *istinata.net*, и повече). А когато на входа ѝ подаваш и повече материали, както всекидневно се случва след началото на войната, тогава и мултипликацията се умножава пропорционално на подадените материали. Просто е. А вероятно това е и простата формула – или поне една от няколкото, - за заплащане на сайтовете за пропагандата: заплащане върху брой публикации – аналогично на броя постове, за които се плаща във фабриките за тролове¹⁶. Но тук има и други хипотези: възможно е подобни мрежи от сайтове да печелят значително от реклама, ако успяват да покажат високо ниво на клик-байтове, за което рекламодателите да плащат. Същите тези публикации получават и добавена пропагандна стойност според броя лайкове и споделяния в социалните мрежи. Но това са само хипотези: да ги докаже или отхвърли е работа на ДАНС.

¹⁶ Разказ от първо лице, включително за начините на дисеминация и заплащане:
<https://www.youtube.com/watch?v=XMID8t7VDI0&t=5485s>

2.2 Артилерийската подготовка на войната (15.02 - 24.02.2022 г.)

Масираната пропагандна подготовка на войната трае точно десет дни. След мини-пика от 60 публикации на 7 февруари, който коментирахме току що, идва седмица на затишие с под 50 публикации дневно. Медийната активност стандартно затихва в неделя (13 февруари) със 17 публикации, а и новата седмица (в понеделник, 14 февруари) започва вяло с едва 29 публикации.

Бомбеният килим обаче се надига на 15 февруари с внезапните 163 публикации за деня:

Общ списък. Брой публикации на ден. 13.02 - 24.02.2022 г.

За да си дадем сметка за мащаба на тази десетдневна медийна канонада, нека я сравним с предходния период: за 45 дни от началото на годината (01.01 –

14.02.2022 г.) SENSIKA отчита общо 1623 публикации, съдържащи ключовите думи от общия списък. Само за десетте дни до началото на руската агресия на 24 февруари, **засечените публикации са 6037**, т.е. почти четири пъти повече от всичко през годината дотогава. Нещо повече, тази специална подготвителна медийна канонада по брой изстрели за десет дни надхвърля коя да е произволно взета десетдневка от последвалата „рутинна“ медийна война (дори и скочила десет пъти средно след това, пропагандата в нито един друг случай не успява да постигне 6037 публикации за десет дни). Впрочем тези 6037 публикации за десет дни са **1/6** от общо **36,156 публикации**, постигнати за 151 дни (01.01 – 31.05.2022 г.).

На базата на осъществен пълен преглед на съдържанието на статиите за този период, може изпреварващо да се каже, че **новинарското съдържание следва изцяло политическия дневен ред на Руската федерация и на практика копира на почти 100 % съдържанието на руските медии.**

Три са водещите теми в подготвителния период:

- **Признаването на независимостта на ДНР и ЛНР от РФ и международните реакции;**
- **Текущите руски военни учения съвместно с Беларус, западните предупреждения за предстояща война и директните лъжи на Путин, че такава не се готви;**
- **Симулацията на тежко напрежение в Донбас, за която биват обвинявани украинците и Запада.**

Всъщност „логиката“, по която тези теми пропагандно се снаждат и се превръщат в единен разказ, тече отзад напред:

Усилен е най-напред разказът „Украйна напада Донбас!“ На 15 февруари в разговора си с германския канцлер Олаф Шолц Путин нарича случващото се в Украйна „геноцид“ срещу рускоезичното население¹⁷. Без да са посочени точни източници, на 17 февруари цялостен „украински план за настъпление“ е представен на публиката¹⁸. Същевременно ТАСС съобщава за масиран

¹⁷ <https://vchas.net/862949/>

¹⁸ <https://pogled.info/svetoven/ukraina-gotvi-dva-osnovni-udara-sreshtu-donbas.139377>

украински обстрел на Луганск и Донецк¹⁹. Действително ударена със снаряд е детска градина, което според Борис Джонсън е „операция под фалшив флаг“ за набеждаване на украинците, но не и според Песков²⁰. В тази ситуация на действително напрежение – на 18 февруари има и взрив в Донецк, - в която не могат достатъчно надеждно да се установят източниците на напрежението, на 18 февруари властите в ДНР и ЛНР обявяват масова евакуация на населението към Русия²¹. На 19 февруари вече започва и всеобща военна мобилизация в окупираните области²², с което впрочем и подготовката за война там, на място, е действително завършена; същевременно тя е медийно представена като отговор на украинска агресия.

В същото време война няма да има! При разговора си с Шолц на 15 февруари Путин още възлага надежди на Минските споразумения, а на 18 февруари дори призовава Киев да спре ескалацията в Донбас и да ги изпълни²³. На 17 февруари е обявено частично изтегляне на руските войски от границата с Украйна²⁴. Пак на 17 февруари Путин заявява в разговор с Макрон, че няма да признае независимостта на ДНР и ЛНР, защото това е „самоинициатива на комунистическата партия“²⁵ Всъщност тази политика на залъгване – и едновременно с това плашене чрез дрънкане на оръжие – на международната общност продължава до 21 февруари, когато Путин реално признава независимостта на ДНР и ЛНР, с което слага край на Минските споразумения.

¹⁹ <https://epicenter.bg/article/TASS--Vloshava-se-obstanovkata-v-Donbas--Vazmozhna-ofanziva-na-ukrainskite-sili/274050/7/0>

²⁰ <https://www.informiran.net/%D0%BA%D0%BE%D0%B9-%D0%B8%D0%B7%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8F-%D1%81%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B3%D1%80/>

²¹ <https://frognews.bg/novini/ria-novosti-moshtna-eksploziiia-tsentara-donetsk.html>

²² <https://www.tvevropa.com/2022/02/obshta-voenna-mobilizatsiya-obyaviha-liderite-na-podkrepyanite-ot-rusiya-donetsk-i-lugansk/>

²³ <https://inews.bg/%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82/%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%9A%D0%B8%D0%B5%D0%B2-%D0%B4%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D0%BF%D1%8A%D0%BB%D0%BD%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B8-%D0%B2-%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD- .I.a c.371 i.689973.html>

²⁴ <https://www.vesti.bg/sviat/blizo-10-ruski-voenni-konvoia-napusnaha-krim-sled-manevri-6138188>

²⁵ <https://pogled.info/svetoven/russia/frenskoto-vanshno-ministerstvo-putin-e-informiral-makron-za-pozitsiyata-si-otnosno-priznavaneto-na-lnr-i-dnr.139342>

Всъщност именно признаването на ДНР и ЛНР като пряко нарушение на международното право е основният залог и цялата руска медийна кампания, изпреварващо легитимираща инвазията, е завъртяна около тази ос. Цялата пропагандна канонада започва на 15 февруари, когато държавната Дума излиза с предложение към президента Путин да ратифицира независимостта на Донецк и Луганск²⁶. В няколкото дни на клатене, но и на нагнетяване на напрежението, медийната канонада върви системно нагоре и се вдига на 752 статии на 21 февруари, когато Путин въпреки всички лъжи признава независимостта на ДНР и ЛНР. Съответно абсолютният пик е 22 февруари с 1785 публикации, когато Путин обявява, че признава не просто ДНР и ЛНР, а признава независимостта им в техните административни граници като области на Украйна, т.е. нарушава не само юридическото, но и фактическото статукво – допълнителни територии трябва да бъдат отвоювани за новообявените държави. Без да имаме формален акт на „обявяване на война“, актът на Путин е реалното обявяване на война и е логично медийната канонада да е концентрирана именно в този ден, а не в деня на наземната инвазия. Така и става: два дни по-късно, на 24 февруари, медийните публикации, въпреки впечатляващите първи кадри от войната, са по-малко – 1262 статии.

Така пропагандно се поставя началото на войната, която Русия не е започнала, но трябва да завърши!²⁷

2.3 Българските теми по дати

„Отразяването“ на войната в българския пропаганден поток следва плътно руските официални медии: с приповдигнатото очакване за бърза капитулация на Украйна в началото, с обвиненията към Запада, чиято военна помощ е основно оправдание за забавянето на руското настъпление и за последвалото отстъпление от Киев и Харков, с празнуването на „победите“: превземането на Херсон, Запорожката АЕЦ, Мариупол... Обичайните говорители, които биват цитирани, са: Путин, Кадиров, Конашенков, Захарова, Лавров и т.н. Тук няма

²⁶ https://pan.bg/view_article-49-551561-video-putin-za-reshenieto-na-dumata-po-priznavane-na-dnr-i-lnr-situacijata.html

²⁷ <https://bgr.news-front.info/2022/03/27/za-iznenadvashhata-vojna-koyato-shhe-donese-na-sveta-mir/>

иновации и изненади: продължава операцията „copy & paste“. В този поток влизат и редица откровени дезинформации като тази за откритите в Украйна биологични лаборатории за изработка на „етническо биооръжие“, проследена от колегите от Factcheck.bg²⁸.

Доколкото в пропагандния поток има местна специфика, тя се проявява през няколко теми, които са от локално българско значение.

Единствената устойчива от тях са периодичните „фактологични“ съобщения за българско оръжие, открито в Украйна. Тези съобщения – по правило идващи от руски източници - за български муниции и боеприпаси, открити в Донбас, стартират още преди войната – на 20 февруари. Общо 124 такива съобщения откриваме в българските медии до края на май, разпределени на малки пикове – всъщност зад всеки пик обикновено стои едно съобщение, тиражирано няколко пъти в един или няколко поредни дни²⁹:

²⁸ <https://factcheck.bg/koi-sa-naj-aktivnite-razprostraniteli-na-dezinformacijata-za-biolaboratoriite-v-ukrajna/>

²⁹ 20 февруари 2022 г.: <https://faktor.bg/bg/articles/novini-balgariya-rusko-izdanie-trabi-ukrayna-obstrelva-donetsk-s-balgarski-snaryadi>; 21 февруари: <https://www.informiran.net/%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%80%D1%8A%D0%B6%D0%B8%D0%B5-%D0%BA%D1%8A%D0%BC-%D1%83%D0%BA/>; 7 март: <https://www.informiran.net/%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%80%D1%8A%D0%B6%D0%B8%D0%B5-%D0%BA%D1%8A%D0%BC-%D1%83%D0%BA/>; 28 май: <https://bgr.news-front.info/2022/05/28/blgarsko-orzhie-otkrito-v-mariupol-po-vreme-na-svo-na-rf-sled-byagstvoto-na-nacistite-ot-azov-ochakvajte-razsledvane/>

Българско оръжие в Донбас. Брой публикации на ден. 01.01 – 31.05.2022 г.

Разбира се, тези съобщения, макар и не много на брой, събуждат допълнителен публичен дебат у нас дали България де факто изнася и трябва ли да изнася оръжия за Украйна. Важното при тези съобщения е, че те изначално играят подривна роля в политическия дебат, а и директно спрямо общественото мнение: те изпреварващо насаждат посланието, че нещо, което не е публично обявено, се върши тайно – и следователно то е нередно.

Други български теми пробиват спорадично, но пък те дават значителна част от общото натрупване на публикации в някои отделни пикови дни.

Така в пика от 531 публикации на 3 март 2022 г. значителен дял цитират изказването на посланик Митрофанова, че войната в Украйна е освободителна в същия смисъл, в който е освободителна и руско-турската война от 1877-78 г.³⁰

В пика от 547 публикации на 29 март водеща новина е изказването на Елена Гунчева от „Възраждане“, че ще даде на Кремъл координатите на Министерския съвет, за да го порази с „високоточкова ракета“³¹. На 30 март

³⁰ <https://dnes.dir.bg/politika/mitrofanova-sravni-osvobozhdenieto-ni-s-tova-na-donbas-video>

³¹ <https://www.168chasa.bg/article/11243093>

пък (с 447 публикации) водещо е изказването на Митрофанова, че отказът от „Газпром“ ще е много лошо нещо за България³².

Съответно в пиковите от 14 април (494 публ.) и 18 април (368 публ.) – може би най-тежката пропагандна акция по българска тема - водеща новина е освобождаването на моряците от българския кораб „Царевна“, при което отново Митрофанова настоява, че именно „Русия е спасила моряците“³³. Това послание се подсилва и от статии, които не се позовават на посланичката – например със свидетелства на моряците и съпругите им, че моряците са се спасили без украинска помощ, дори без помощ от българското правителство, почти сами, с добронамереното съдействие на войниците на ДНР и РФ³⁴.

Няма как да не направи впечатление, че значима част от българските теми са пропагандно обработени – зададен им е интерпретативен ключ, - директно от руското посолство и лично от Митрофанова.

3.Кои медии разпространяват руската пропаганда у нас?

Казахме, че SENSIKA за периода 01.01 – 31.05.2022 г. показва общо 36,156 публикации, съдържащи ключовите думи от общия пропаганден списък. Според резюмето, което системата дава, те са разпределени между 703 източника. При специално търсене за това кои са медиите, които най-често публикуват статии, съдържащи ключовите думи, данните на SENSIKA показват,

³² <https://epicenter.bg/article/Mitrofanova--Otkazat-ot--quot-Gazprom-quot--shte-e-neshto-mnogo-losho-za-Balgariya/278046/11/0>

³³

<https://novavest.bg/2022/04/14/%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BC-%D1%81%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0-%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE/>

³⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=nXUkXCcROHw>; https://www.youtube.com/watch?v=9w_kCjJh-bw; <https://kmeta.bg/%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%8F%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BE%D1%82-%D1%86%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8F%D1%85%D0%B0-%D0%BF%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B0/>

че повече от половината публикации – 19,066 материала – са само от първите 25 източника. Ето ги и нашите ТОП 25 медии, разпръскващи пропагандата:

Таблица: Брой публикации по медии. 01.01 – 31.05.2022 г.

Медия	Брой публикации
1. Novini247	5833
2. News Front	1348
3. pogled.info	1175
4. Blitz	806
5. Informiran.net	805
6. BG7.EU	669
7. World Today Bgvest	656
8. Iskamnovi	586
9. vchas.net	585
10. zanas.eu	579
11. Fakti.bg	521
12. News7.eu	505
13. Blog.bg	500
14. Pan.bg	497
15. BulBoX	464
16. Trud.bg	437
17. News.bg	399
18. Shafaqna	397
19. classa.bg	383
20. NIKISASA	369
21. Epicenter	358
22. Top-novini.eu	344
23. Dir.bg	314
24. Novini.bg	268
25. Vratsa Novini	268

Веднага трябва да подчертаем, че **таблицата не прави разлика между медии, производители на реално медийно съдържание, и чисти разпръсвачки – агрегатори (ботове) и (групи от) анонимни и полуанонимни сайтове, зад които в най-често стои един човек (администратор и „редактор“ едновременно).**

Затова и по-известни медии, за които доказуемо работят живи хора и каквито са *Поглед-инфо*, *БЛИЦ*, *Труд*, *Класа* и *Епицентър*, падат надолу в класацията, изпреварени от рекордьора-агрегатор *Novini247* и от сателитите на *БЛИЦ*, пет от които заемат престижните 6-10 място в класацията.

Самата таблица обаче показва нещо важно: над 2/3 от дисеминацията на руската пропаганда в българския интернет се дължи на механични разпръсквачки – ретранслатори на чуждо съдържание. Малко на брой и лесно посочими са медиите и говорителите, които „авторски“ преработват руските опорни точки и ги артикулират „от свое име“. И това важи особено за периода след началото на войната, когато множество публични говорители предпазливо се отдръпват от руските опорки. Тогава, както многократно отбелязвахме при анализа на съдържанието, дори и по-известните медии са принудени да се държат като таблоиди и да произвеждат съдържание преди всичко с операцията „copy & paste“, препечатвайки почти без редакторска намеса от руските медии.

Всъщност първата десетка от нашата класация дава представителна картина за типологията на медиите, които разпространяват руската пропаганда. Първенецът *Novini247*³⁵ и сателитите на *БЛИЦ* (6-10 място в класацията) дават добра представа за дела на механичните разпръсквачки в общия поток на пропагандното разпространение (68% от всички статии, разпространени от първите 10). Типологично интересни са другите четири медии, заемащи позиции 2-5:

На втора позиция – но всъщност първенец сред медиите, които публикуват „авторско“ съдържание – е *News Front* („*Новостний фронт*“). Това всъщност е руска, открито пропагандна медия, базирана в Крим, която публикува на десет езика, включително български³⁶. Без да е посочен екип на българската

³⁵Любопитно е, че при измерване на речта на омразата срещу „джендърите“ при бламирането на Истанбулската конвенция през 2017-2018 г. *Novini247* пак бе първенец: https://hssfoundation.org/wp-content/uploads/2018/12/REPORT_OMRAZATA_STRANIRAN_BGN-finin.pdf, с. 4.

³⁶ Няма по-добър начин да бъдат представени от собственото им представяне на българската им страница:

ЗА НАС: „НЕПОБЕДИМИ СМЕ- КОГАТО СМЕ ЕДИННИ “

Преди четвърт век Запада успя да ни повали.

Рухна великият Съветски Съюз. Милиони хора, жестоко и цинично измамани от външния враг и вътрешните му агенти на влияние, се оказаха въвлечени в хаоса на дивия „пазарен“ капитализъм и във водовъртеж н от етнически конфликти и войни.

редакция, статиите най-често са подписани от Петя Паликрушева (ПП) и Ася Зуан (A.Z.) – впечатляващо е усилието на тези две дами да преведат, редактират и напишат 1348 статии (и това са само тези, съдържащи ключовите думи).

На втора позиция сред реалните медии – трета в таблицата – е *Поглед-инфо* с главен редактор Румен Петков. Ако в периода 2013-2017 г. *Поглед-инфо* бе преди всичко дайджест, който препечатваше от сп. *A-specto*, в. *Дума* и руски медии, то след закриването на *A-specto* този сайт стана „дом“ на някои от най-изявените про-руски говорители в България. Негови постоянни дописници, събеседници и автори са: Боян Чуков, Боян Дуранкев, Петър Волгин, Симеон Миланов, Велислава Дърева, Валентин Вацев и др. Въпреки силното „авторско“ присъствие обаче, повечето от тези 1175 статии, съдържащи ключовите думи, са преводи от руски или отразяват руски източници. *Поглед-инфо* освен това, изглежда, се радва и на изключително широка дисеминация във Фейсбук, както показват колегите от *Factcheck.bg* и *Данни за добро*³⁷

Тогава не само изгубихме собствената си голяма страна, разгромена на петнадесет «независими» държави. Изгубихме приятелите си, братята и партньорите си от Източноевропейските републики, оставяйки ги на англо-саксонците, които ги разтерзаха.

Днес Русия, като феникс се възражда от пепелта на униженията и предателствата. Русия съумя да отстои свещеното право на Суверенитет и накара света отново да се съобразява с нея.

Русия открито заявява, че националните ѝ интереси се простират отвъд границите ѝ. Русия заявява, че има приятели и съюзници, които могат да бъдат уверени в нея.

Ние, информационна агенция « НЮЗ ФРОНТ » — войниците – доброволци на информационния фронт, водещи неравен бой с циничните лъжи, фалшификации, фалш, манипулациите и дезинформацията, — тоест това оръжие за масово поразяване, което Запада използва срещу всички нас в захватническата колониална война от ново поколение.

Започвайки с истината за „ Руската пролет “ в Крим, с отразяването на кървавите събития в Донбас, ние решихме да не спираме до тук, виждайки живия интерес и подкрепата на нашите зрители и читатели не само от Русия и Украйна.

От есента на 2015 година, в рамките на нашата информационна агенция, към английската и немска версия се добавиха редакции на сръбски и български. Освен преводи на текстове, филми и програми, доброволците-антифашисти постоянно ще представят собствени уникални материали за живота в страните си и борбата на здравите сили в обществото срещу информационната, икономическата и политическата колонизация.

Само обединени, заставайки рамо до рамо, ще съумеем да се защитим от съвременното робство и ще отстоим правото си да бъдем свободни хора. Правото на свободен живот.

<https://bgr.news-front.info/za-nas/>

³⁷ <https://factcheck.bg/pogled-info-otkam-kremal/>

На трета позиция – четвърта в таблицата – е информационна агенция *БЛИЦ* с управител и собственик Ивайло Крачунов. *БЛИЦ* фигурират със скромните 806 публикации, но ако към това число се агрегират и данните за осемте сателита, които също влизат в класацията ТОП 25 на пропагандните медии, тогава интернет машината „*БЛИЦ* + сателити“ има общо 5099 публикации и почти настига всеобщия (т.е. препечатващ отвсякъде) агрегатор-рекордьор *Novini247*. Изглежда *БЛИЦ* не преувеличават твърде много, когато казват: „Информационна агенция Блиц заема водещо място сред най-големите издатели в България. Сайтовете на компанията достигат до около 40% от интернет аудиторията в страната, по данни на Gemius. Международният сайт за анализи www.similarweb.com също посочва ИА Блиц като най-популярната интернет платформа в България.“³⁸

На пета позиция в таблицата е един особен хибриден сайт - Informiran.net с 805 публикации. Той е хибрид, но не защото публикува пропаганда, каквото правят и другите, а защото е „смес“ между механичен ретранслатор и сайт, зад който личи човешка намеса. Като негов собственик и редактор е посочен Владимир Алексеев, с телефон и адрес във Великобритания³⁹. Пак същото име се явява най-често и като администратор/автор над отделните публикации, макар че в края на публикациите – без точен линк – се посочва друг автор или източник. Този сайт – поради отчетливата му пропагандна насоченост, а и заради популярността му, която по предварителни данни е значителна и във Фейсбук – заслужава самостоятелно проучване.

В заключение: Картината на медиите, които онлайн провеждат руска пропаганда у нас, не е сложна.

По-важните сред тях са тези, които произвеждат „авторско“ съдържание – в противовес на изцяло механичните разпръсквачки. „Авторски“ тук трябва да се схваща доста минималистично: става дума за това дали изобщо в процеса участват живи хора, които да обработват текста на материалите (като го съчиняват, превеждат, редактират, коригират, администрират) или не. Разбира

³⁸ <https://corporate.blitz.bg/%d0%b7%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%81/>

³⁹ <https://www.informiran.net/%d0%b7%d0%b0-%d1%80%d0%b5%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d0%bc%d0%b0-%d0%b2-informiran-net/>

се, разграничението не е и не може да бъде чисто - Informiran.net е индикативен пример за хибридността на ситуацията.

Сред „авторските“ медии могат да бъдат разграничени руски медии на български език (тук единственият представител в извадката е *News Front*) и български проруски медии като *Поглед-инфо*, *БЛИЦ*, *Труд*, *Класа*, *Епицентър* и др.

При въвеждане на допълнителни критерии за оценка вероятно сред българските проруски медии могат да бъдат разграничени такива, в които има по-висок процент материали на български говорители, за разлика от материалите, буквално превеждащи или отразяващи руско съдържание. Така ще се види в каква степен медиите са идеологически обвързани с руската пропаганда или работят на ишлеме.

Всъщност картината е проста. Тя се усложнява само от технологичните съвременни инструменти за мултиплициране на медийното съдържание – чрез създаването на мрежи от полумеханични и механични ретранслатори, включително и в социалните мрежи (в България най-вече във Фейсбук), за което скоро се надяваме да имаме допълнителни данни.

4. Има ли анти-руска пропаганда?

Настоящото изследване е посветено само на руската пропаганда в България. И все пак логично е да бъде поставен въпросът има ли и друга пропаганда в медиите онлайн и каква е тя?

Веднага трябва да уточним, че изхождаме от едно тясно и строго схващане за пропаганда. Не всяка системна защита на ценности (да речем, европейските ценности) или на политически принципи (на либералната демокрация) могат и следва да бъдат определяни като пропаганда. Никоя система от ценности и принципи, дори и да е целенасочено тиражирана, не може да бъде определяна като пропаганда, ако тя позволява интерпретативна свобода и конкуренция и ако насърчава внимателната и публично защитима детайлизация и модализация на твърденията.

Напротив, пропаганда е всяко целенасочено опростяване на картината на света, работещо чрез опорки: с готови разкази, със специално изработен речник от общи епитети (нарицателни), позволяващи метонимично заместване, на казване на едно вместо друго, в квази-митологичен режим на повторение⁴⁰.

Впрочем подобен анти-руски пропаганден контра-наратив вече е във висока степен изработен и той има най-широкото си разпространение в украинските медии, особено след войната. Според него руснаците са „орки“ или „рашисти“, ръководени от „бункерния дядо“ или „ботоксия диктатор“, подпомаган от „агрофюрера“ Лукашенко, и т.н. Друго специално изследване вероятно си струва да бъде посветено на този контра-наратив. Тук ще направим само общ тест доколко той е проникнал в българските медии онлайн като вземем най-характерния епитет от речника му – „рашист“ и неговите производни. От началото на годината SENSICA открива 630 съвпадения, както следва:

Рашисти. Брой статии на ден. 01.01 – 31.05.2022 г.

⁴⁰ Виж Вацов, Д. Логика на пропагандата. Първа част. Достъпно на: https://hssfoundation.org/wp-content/uploads/2017/04/CONTENT_KX-47-Print-01_05_2018-re.pdf; Якимова, М. *Страх и пропаганда*. София: Изток-Запад, с. 27-50.

Забелязваме, че думичката „рашист“ – ако пренебрегнем единичните й употреби преди войната, - започва да набира сила със закъснение на български език: едва в края на март употребата й започва да се стабилизира, при това на ниски нива - със средно 7 публикации на ден.

Разбира се, нужен ни е и съпоставителен план. Ако направим аналогичен тест с най-популярния аналогичен епитет на руската пропаганда – „бандеровци“ (и производни), - резултатът е следният:

Бандеровци. Брой статии на ден. 01.01 – 31.05.2022 г.

SENSIKA открива 2056 публикации от началото на годината като абсолютния пик е на втория ден от войната (25 февруари), след което употребата на „бандеровци“ се стабилизира със средно 18 публикации на ден, с тенденция към понижаване в края на периода.

В заключение можем да подчертаем, че анти-руският пропаганден наратив също е проникнал в българското медийно пространство. Само че интензитетът на неговата употреба е над три пъти по-слаб от интензитета на директната руска пропаганда (630 : 2056 публикации за 5 месеца). Впрочем подобно бе

съотношението в употребите на „рубладжия“ спрямо „соросоид“ за периода 2013 – 2016 г.⁴¹

5. Руските опорки без руския речник: казусът Румен Радев

Разбира се, някои от основните тези на руската пропаганда могат да бъдат прокарани и без да бъде използвана специфичната ѝ фразеология – без примитивния ѝ речник. Същите неща могат да бъдат говорени по-интелигентно и по-обтекаемо – с други думи. Както и обратното: същите (руските) думи могат да бъдат използвани и за други (неруски) цели.

Не е случайно, че при навлизането на руския пропаганден пакет в България през 2013-2014 г. експлицитната руска пропаганда се оказва само една струя в далеч по-мощния поток на национал-популистката реч у нас. Както сме показвали⁴², мнозина бяха локалните актьори, които използваха руския пропаганден пакет за свои локални цели – да ударят политически или икономически противник, да дискредитират неудобни граждански протести и инициативи, и пр.; не малко бяха също актьорите, които се пазеха да използват директно руските езикови полуфабрикати, за да не бъдат разпознати еднозначно като проруски говорители, а се опитваха интелигентно да ги перифразират, макар и да подкрепяха (някои от) руските стратегически и тактически цели.

Войната срещу Украйна обаче беше шок. Дори и за българските проруски пропагандисти. Както се вижда от приложените графики за активността им в началото на годината, така и от прегледа на съдържанието на публикациите, те не са били специално предупредени и подготвени за войната. Те просто по това време чинно и рутинно си превеждат/калкират от руски език, със среден темп от 39 публикации на ден. Няма дълга подготовка: всъщност мощната артилерийска подготовка трае само десет дни преди войната и е изцяло съдържателно дирижирана от руските медии. „Нашите“ руски пропагандисти в този момент, разбира се, дават всичко от себе си – вдигат операцията „сору

⁴¹ https://hssfoundation.org/wp-content/uploads/2020/02/REPORT_PART1_BGN.pdf, с. 58.

⁴² <https://www.eurozine.com/co-opting-discontent-russian-propaganda-in-the-bulgarian-media/>

& paste“ на макс, след което поляка се изтощават. Те може би на момента са били стимулирани финансово – да се покаже това е работа на службите!, - а може би са видели в момента шанс за бъдещо финансиране, на което са се надявали. Тяхната свръхактивност в началото на войната, видно е, разчита на вече наличните технологични ресурси и е по-скоро ефект на „ентузиазъм“ и работа „на мускули“, отколкото на нови руски инвестиции. За вдигането на пропагандата десет пъти е използвана наличната инфраструктура, затова и пропагандистите в лично качество относително бързо се изтощават. В ролята на прекариат те се борят за несигурните си позиции, но не ги пускат да постигнат нищо съществено – продължават да бъдат третирани от Кремъл като „втора ръка хора“.

Още по-шокирана обаче в началото на войната е широката национал-популистка периферия. Шашнати са значима част от онези, които – както Пеевски - дълго и напоително са използвали руския пропаганден пакет за частните си икономико-политически цели: сега обаче карикатура „Капутин“ излиза на първа страница на *Уикенд*⁴³. Шашнати са и други, чието политическо русофилство дълго е било публично, но сега, при фрапантната руска агресия, става неудобно да бъде афиширано. Резултатът е завиден политически и обществен консенсус за осъждане на войната в самото ѝ начало. Говорителите и медиите, които запазват ясна проруска позиция, в началото на войната остават – макар и свръхактивно – изолирано малцинство.

Но не задълго. Войната се проточва и нейното абсолютно зло започва да избледнява в общественото съзнание, заето с всекидневните си дела. Още повече, когато липса сериозна международна, но най-вече суверенна

43

https://www.google.com/search?q=%D1%83%D0%B8%D0%BA%D0%B5%D0%BD%D0%B4+%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD&client=firefox-b-d&channel=trow5&sxsrf=ALiCzsYuC1TidLOqI662jDhuou5BxKLCVQ:1654958437900&tbm=isch&source=iu&ictx=1&vet=1&fir=NVK576JcgVeutM%252CC0Og8Mio5hmEAM%252C_%253Bs33qtPFOeIDRBM%252CC0Og8Mio5hmEAM%252C_%253BKgrt8Z0peEMjkm%252CdLuvPmneMUKCGM%252C_%253B_7X21LLe9wdNuM%252CrX71eFTgME89qM%252C_%253ByEOXodJwd537DM%252CrHZzCA1t8gMhEM%252C_%253BTctCfIT0fEYmBM%252C1tSuSPb2dd_6tM%252C_%253Bb9g8EFNBq2qq4M%252CKSZ1Y3H8IAa4vM%252C_%253BdaP381mW56c9YM%252CUJAfqx_OGphLbM%252C_%253BSpXF2rL1oeadXM%252CLebHld5er7OaJM%252C_%253BJAWOLwF1pV6eM%252Ciwyz_fP3eSezIM%252C_&usg=AI4_-kQte7g2qsc-Ahb80LGzfxDCfYgaYg&sa=X&ved=2ahUKEwiYjLzO0KX4AhXcp5UCHU2uAs0Q9QF6BAgEEAE

държавна санкция върху проруските говорители и медии. Щом тези – най-яростните путинисти – никой не ги закача, значи можем и ние!

От средата на март не просто национал-популистките реторики, но и пряката защита на руските интереси, започват наново да се одързостяват, да изпълзяват в публичното пространство и дори да се опитват да го завземат. Ще покажем това през казуса на Румен Радев, настоящия президент.

Разбира се, Радев печели още първия си мандат през ноември 2016 г. на вълната на национал-популистката и в частност на руската пропаганда – факт е, че Нинова го предлага за кандидат на базата на социологически профил, изготвен от агенция *GConsulting* по поръчка на Леонид Решетников. Но нека припомним и опорните точки на кампанията му тогава: „Крим е руски!“⁴⁴ и „Санкциите на ЕС срещу Русия трябва да бъдат отменени“⁴⁵, както и постоянният му акцент върху „суверенитета“, разбран като независимост на България от Брюксел и Вашингтон. Тази реторика до голяма степен бе смекчена веднага след изборите с потвърждаване на ангажиментите на страната към ЕС и НАТО, включително по отношение на санкциите. Така че Радев институционално застана на проевропейска и проатлантическа позиция, макар реторически да поддържаше смекчен подход към Русия, включително и когато бе принуден да потвърди, но и да се оправдава за „Крим е руски!“ преди изборите за втория мандат⁴⁶.

Непосредствено преди и в началото на войната отчетливи проруски позиции бяха прокаравани от военния министър Стефан Янев – близък сътрудник (началник на кабинета и после два пъти служебен премиер) на Румен Радев. В пряк интерес на Русия бе съпротивата на Янев да разреши разполагането на чуждестранна батальонна група под командването на НАТО на българска територия. Янев бе уволнен на 1 март 2022 г. от премиера Кирил Петков за свои изказвания, в които настойчиво използва за обозначаване на войната срещу Украйна руския пропаганден речник – „специална операция“. Радев в този

⁴⁴ <https://offnews.bg/izbori/radev-nad-krim-se-vee-ruski-flag-shte-si-zatvorim-ochite-li-639443.html>

⁴⁵ <https://offnews.bg/politika/radev-pred-france-24-bulgaria-ima-mnogo-iasna-orientatcia-kam-es-644380.html>

⁴⁶ <https://www.dw.com/bg/%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B2-%D0%B8%D0%B7%D1%8F%D1%81%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC/a-59901815>

момент деликатно се разграничи от своя близък сътрудник – „От Стефан Янев очаквах много повече като министър на отбраната“⁴⁷.

В началото на руската инвазия Радев експлицитно казва: „Това е абсолютно недопустимо. В 21-ви век в Европа да летят стратегически бомбардировачи, ракети; въздушни и морски десанти с удари по суверенна държава, е категорично недопустимо.“ – това са думите му от сутринта на 24 февруари⁴⁸. А на другия ден, 25 февруари, на срещата на високо равнище във Варшава: „Видно е, че Русия ще спечели тази война, но тя много трудно ще спечели мира. С агресия не се печели, заяви президентът.“⁴⁹

Позицията на Радев в този момент е категорична – тя обаче започва да се променя отчетливо още в средата на март 2022 г. Той изглежда внезапно се е уплашил от твърдата позиция, която току що е заел, и започва отново да я смекчава, а след това отива направо в другата крайност.

Първата индикация за промяна е донякъде енигматичното му изказване – защото е нереалистично и изцяло пожелателно, - от 15 март: български летци с български самолети да пазят българското небе: с това той продължава линията на Янев на съпротива - да не се допускат чужди войски, включително и натовски изстребители на наша територия⁵⁰.

Отчетливият обрат идва по време на посещението на американския военен министър Лойд Остин в София – на 18 март. Ясно е, че Остин търси военна подкрепа от съюзниците за Украйна. „Държавният департамент и световни медии съобщиха, че Вашингтон работи с партньори от НАТО да бъдат изпратени ПВО системи съветски тип за Украйна. Президентът Румен Радев коментира, че това би било въвличане на България във войната и който вземе

⁴⁷ <https://www.mediapool.bg/radev-ot-stefan-yanev-ochakvah-mnogo-poveche-kato-ministar-na-otbranata-news332837.html>

⁴⁸ <https://offnews.bg/politika/radev-kam-momenta-niama-priaka-voenna-zaplaha-za-sigurnostta-na-balga-771052.html>

⁴⁹ <https://trud.bg/%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B2-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%B5-%D1%87%D0%B5-%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D1%89%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BB%D0%B8-%D1%82%D0%B0%D0%B7%D0%B8-%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D1%8F-%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D1%89%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BB%D0%B8-%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE/>

⁵⁰ 15 март 2022 г.: <https://www.24chasa.bg/mnenia/article/11111838>

такова решение, трябва да обясни рисковете пред обществеността.⁵¹ Тук Корнелия Нинова, вицепремиер от БСП, го подкрепя.

Радев в случая въвежда в публичен оборот една изцяло руска опорна точка и чрез нея блокира решението на правителството. Опорната точка е, че даването на военна помощ на Украйна е равнозначно на въвличане във война. Нито международното право, нито световната практика подкрепят такава теза: напълно законно е да се подкрепи държава, жертва на военна агресия, и това правят всички съюзници в ЕС и НАТО с изключение на Унгария и България. Опорката за „въвличането във война“ е изцяло руска, защото само в руския пропаганден разказ Русия е изконната жертва на западна агресия, на която „специалната операция“ е „изпреварващ отговор“ – агресорът според руската пропаганда е „анти-Русия“, т.е. Украйна, превърната в „прокси“ на Запада. Ако този разказ бе верен, то подкрепата за „агресора–Украйна“ действително би било въвличане във война. Но това не е истина. А подкрепата на тази неистина е в пряк руски интерес: противникът на Русия – жертвата-Украйна – да не бъде въоръжавана.

Радев обаче превръща тази руска опорна точка в инструмент за системен натиск над правителството и за формиране на обществено мнение. Впрочем чрез тази теза той експлицитно надскача правомощията си (защото въпросът за предоставянето на военна помощ не е в неговите, а в правомощията именно на правителството). И за да избегне пряк конфликт с президента, на 18 февруари премиерът отклонява топката и настоява въпросът да бъде решен от Народното събрание⁵².

Това не успокоява Радев. Неговите най-агресивни изказвания, директно обвиняващи правителството в „шарлатанщина“ и въвличане във война са непосредствено преди уклончивото решение на НС за предоставяне на „военно-техническа помощ“ (решението е от 4 май). Все пак канонадата от негови изказвания започва по-рано:

26 март (140 статии го цитират): "Като държавен глава няма да допусна въвличането на България в този конфликт. Избран съм, за да отстоявам

⁵¹ <https://bntnews.bg/news/shte-ubezhdava-li-loid-ostin-balgarskite-vlasti-da-izpratim-raketi-za-ukraina-1188915news.html>

⁵² <https://www.svobodnaevropa.bg/a/31759456.html>

сигурността на българите и мира в България. Цената на войната я плащат гражданите, а не телевизионните проповедници. Моята грижа са хората“⁵³. Към централната тема е добавена и темата за отстраняването от изпълнителната власт на кадри на бившите служебни правителства.

31 март (88 публ.): „По думите му в страната с най-много енергийно бедни хора в ЕС било недопустимо да се твърди да се спрат доставките на енергоносители от Русия, недопустимо било да се твърди, че България може да си позволи да плаща по-скъпо за газ и петрол.

Той повтори тезата си, че България не трябва да оказва военна помощ на Украйна. "Като държавен глава няма да допусна България да бъде въввлечена във войната. Предоставяне на оръжия на воюваща страна крие риск за сигурността за българите. Когато някой предлага такова решение, трябва да има аргументация какво предлага, за да се минимизира този риск“⁵⁴ Темата е залепена за темата за спирането на газа от „Газпром“ заради отказ да се плаща в рубли, което – и отново това е експлицитният руски интерес – е оценено като лошо.

27 април (156 публ.): „"Правителството дължи категоричен отговор на гражданите чии интереси обслужва - техните или нечии други и е крайно време да докаже, че отстоява българския суверенитет и работи в полза на националния интерес", заяви Радев пред медиите, преди да замине на официално посещение в Испания.

Според него спирането на руските газови доставки към България е знак, че икономическата война ескалира и рискът за страната се увеличава във всички измерения. "Неслучайно отдавна призовавам за внимателно и отговорно отношение на България към този конфликт, който влияе пряко върху благосъстоянието и живота на българите", заяви Радев.

"Излизат вече редица разкрития къде отива българското оръжие и аз недоумявам как министърът на икономиката (Корнелия Нинова - бел.ред.) ще обясни това на българите и на левите хора, които винаги са били срещу

⁵³ <https://bnr.bg/post/101622334/prezidentat-za-100-te-dni-uchudvashto-e-otstranavaneto-na-kadri-na-slujebnite-pravitelstva>

⁵⁴

https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2022/03/31/4331326_za_radev_e_nedopustimo_govoreneto_da_se_sprat/?ref=rss

войните, че българското оръжие подхранва този конфликт“ – Тук вече икономическата война е приравнена на реалната и спирането на газа е косвено припознато като елемент от „въвлечането във война“; атакувана директно е и Корнелия Нинова, с която до този момент са били реторически съюзници по оръжейната тема.

1 май (204 публ.): „Рискът войната в Украйна да ескалира като общоевропейска и дори световна, е реален, заяви президентът Румен Радев в обръщение към народа по повод Международния ден на труда 1 май. Държавният глава призова да не търпим политически шарлатани да разпалват страстите от войната за своя употреба. Според него, има политици, които са готови да заложат бъдещето на България в интерес на свои користни цели.“⁵⁵

6 май (214 публ.): „Пред Паметника на Незнайния войн в столицата президентът Румен Радев коментира, че решението на парламента за оказване на военно-техническа помощ за Украйна е опасна стъпка към въвлечането на България във войната. Конфликтът няма да е кратък и ще се разраства. Формулировката "военно-техническа помощ" е достатъчно разтеглива и рискована, каза Радев.“⁵⁶

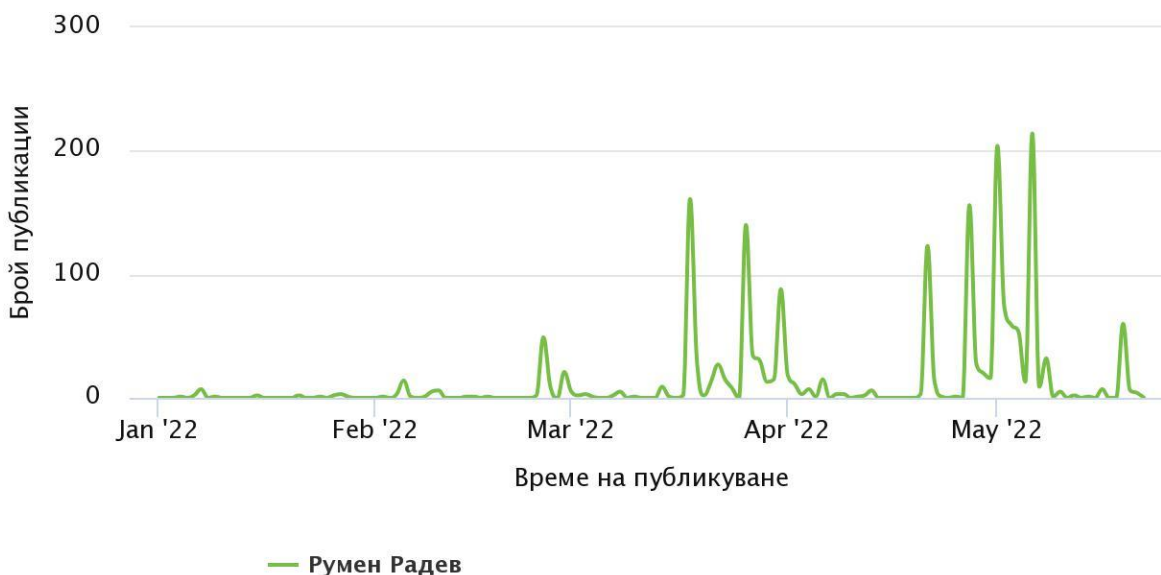
Цитирахме изказванията на президента подробно, за да покажем какво стабилно дискурсивно натрупване чрез изказванията си осъществява един единствен човек – в случая Румен Радев. Разбира се, натрупването добива широка публичност поради институционалната му позиция, заради която медиите го цитират. Важното обаче е, че натрупването е в една точка: върху опорката за въвлечане на България във война, ако дадем военна помощ на Украйна. Тази точка обаче поглъща всички останали важни точки от обществения дневен ред: ако спрем да плащаме на „Газпром“ в рубли, пак се въвлечаме във война; ако изгоним Митрофанова, пак обостряме ситуацията; и т.н. Излиза, че всеки път когато настъпим руския интерес, въвлечаме се във война; и така, парадоксално, работим против българския национален интерес.

⁵⁵ <https://bntnews.bg/news/prezidentat-radev-da-ne-tarpim-politicheski-sharlatani-da-razpalvat-strastite-1193352news.html>

⁵⁶ <https://bnr.bg/radiobulgaria/post/101642687/na-praznika-na-balgarskata-armia-prezidentat-razkritikuva-politicite>

А ето и графиката, която извлича SENSIKA от българския интернет, когато ѝ се подаде за търсене простата комбинация от „въвличане във война + Румен Радев“:

„Въвличане във война AND Румен Радев“. Брой публикации. 01.01 – 22.05.2022 г.

Всъщност изказванията на Радев от основните пикови дни вече бяха цитирани – именно те мотивират до 200 и дори нагоре препубликации в рамките на календарния ден. Като се вземе предвид, че интензитетът на експлицитната руска пропаганда през май бе 201 публикации на ден средно, вижда се, че Радев, с едно свое изказване – поради институционалната си позиция и поради рейтинга си, които задължават на практика всички медии да го цитират, - постига същото разпространение, колкото цялата „пета колона“ у нас. Той вероятно и значително ще я надскочи на моменти, ако към него се агрегират и изказванията на съветниците му като Слави Василев.

Разбира се, не е само Радев политикът, който експлицитно – макар и не точно с руския речник – прокарва руските опорни точки у нас. Най-радикални и активни в това отношение са Костадин Костадинов и хората му от „Възраждане“, следвани на близко разстояние от Стефан Янев, Корнелия

Нинова, Мая Манолова и др. Към тях напоследък отчетливо се присъединяват и редица публични говорители, официално необвързани партийно: Андрей Райчев, Кънчо Стойчев, Кольо Колев и др. Сякаш сме на път под рубриката „свобода на словото“ отново да реабилитираме руската пропаганда и бързо – след краткото отрезвяване от шока на войната, - пак да изпаднем в колективна амнезия за това **кой кого е нападнал и кой кого убива сега на собствената му земя!**

Тази амнезия – създадена изкуствено - без съмнение стои в основата на политическата и правителствена криза, на ръба на която като държава сме изправени в момента.